

HARIJS KALNIŅŠ
ASISTĒJOT
SVEŠULIM
& RAIBULIM

**PADOMI
MĪĻU UN NERĀTNU
KAĻU
SAIMNIEKIEM**

HARIJS KALNIŅŠ
ASISTĒJOT
**SVEŠULIM
& RAIBULIM**

Kaļu dzīvē iejutusies
zīmējumu autore Ilze Neilande

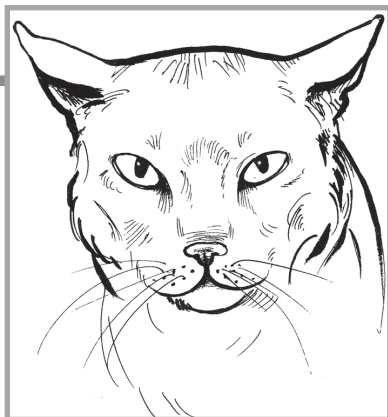

ILZES NEILANDES zīmējumi
ULDA BALTUTA vāka dizains

Vākam izmantota fotogrāfija no © iStockphoto/stefan1234

ISBN 978-9984-859-23-1

© «Izdevniecība Avots», 2010
© H. Kalniņš, teksta autors, 2010
© U. Baltutis, vāks, 2010
© I. Neilande, zīmējumi

**ĪSUMĀ PAR MĀJAS
KAĶA MORFOLOĢIJU UN
FIZIOLOĢIJU**

Mājas kaķis ir tipisks kaķu dzimtas pārstāvis. Tas ir neliela izmēra plēsējs, ar iegarenu ķermeni un salīdzinoši ne īpaši garām kājām. Kakls ir īss, uz tā ir plata, bet salīdzinoši īsa galva. Aste vidēja garuma. Apmatojums ir vienmērīgs, īss, gluds un klāj visu ķermeni. Ja kaķu šķirnes veidotas mākslīgi, vērojamas dažādas varietātes gan ķermeņa uzbūvē, gan apmatojuma nokrāsā.

Kaķa **skelets** sastāv no galvaskausa, mugurkaula, ribām, krūškurvja un ekstremitātēm.

Galvaskauss ir vidēji liels, ar spēcīgiem žokļiem un labi attīstītām smadzenēm. Augšžoklī kaķim ir 16, bet apakšžoklī 14 pastāvīgi zobi. Par pareizu uzskatāms spīļveida sakodiens: augšžokļa un apakšžokļa priekšzobu griezējšķautnes atduras viena pret otru – līdzīgi knaiblēm. Taču tīršķirnes kaķu sakodiens var atšķirties no normas. Ja atstarpe starp augšējo un apakšējo priekšzobu griezējšķautnēm ir lielāka par 2 mm, turklāt apakšējie priekšzobi izvirzīti uz ārpusi, tad varam runāt par defektu. Šādu sakodienu mēdz saukt arī par «līdakas žokli». Ja augšžokļa priekšzobi ir izvirzīti uz ārpusi attiecībā pret apakšējo priekšzobu griezējšķautnēm, arī tas ir defekts. Šie sakodienu defekti var tikt mantoti no paaudzes paaudzē, taču nekādā ziņā nav atkarīgi no kaķa turēšanas apstākļiem.

Piena zobi. Kaķim jābūt 26 piena zobiem: augšžoklī pa trim priekšzobiem, pa vienam ilknim un pa diviem mazajiem dzerokļiem abās pusēs, bet apakšžoklī pa

trim priekšzobiem, pa vienam ilknim un trim mazajiem dzerokļiem katrā pusē. Kaķēni dzimst bez zobiem, piena zobi parādās 10–30 dienu vecumā. Piena zobus nomaina pastāvīgie zobi, sākot no 3,5 mēnešu vecuma, un nomaina beidzas 5,5 mēnešu vecumā. Dažkārt šajā periodā kaķēni atsakās uzņemt barību.

Pastāvīgie zobi. Pieaugušam kaķim ir 30 zobi. Augšžoklī – 16 (pa 3 priekšzobiem, pa 1 ilknim, pa 3 mazajiem dzerokļiem un pa 1 dzeroklim no abām pusēm), apakšžoklī – 14 (pa 3 priekšzobiem, pa 1 ilknim, pa 2 mazajiem dzerokļiem, pa 1 dzeroklim no abām pusēm).

Ja ir bijuši pareizi barošanas apstākļi, piena zobu nomaina parasti neprasa iejaukšanos. Tomēr šajā periodā jāpievērš īpaša uzmanība dzīvnieka mutes dobuma stāvoklim. Ja redzamas kādas novirzes, noteikti jākonsultējas ar veterinārārstu. Savvaļas kaķi dzīvo pat līdz 25–30 gadu vecumam. Līdz ar vecumu zobi nodilst vai izkrīt – un vispirms jau priekšzobi. Mazie dzerokļi un dzerokļi saglabājas vairāk nekā 20 gadus. Mākslīgi veidoto šķirņu īpatņu mūža ilgums ir krietni īsāks, īpaši tas sakāms par persiešu kaķiem, tāpēc arī zobi izkrīt agrāk.

Mugurkauls sastāv no 7 kakla, 13 krūšu, 7 jostas skriemeļiem, krustiem (3 saauguši krustu skriemeļi) un 20–26 astes skriemeļiem. Bezastu šķirnēm attīstīti tikai pirmie četri astes skriemeļi.

Pie krūšu skriemeļiem piestiprināti 13 ribu pāri. Ribas kopā ar krūšu skriemeļiem un krūšu kaulu veido krūškurvi. Pirmie 9 ribu pāri ir savienoti ar krūšu kaulu, pārējie 4 pāri ir brīvi, veidojot loku.

Priekšējo ekstremitāšu kauli ir savienoti ar krūškurvi, pateicoties saistaudiem un muskuļiem. Jāņem vērā, ka kaķim, tāpat kā citiem mājdzīvniekiem, nav

atslēgas kaulu. Šāda īpatnība nosaka ekstremitāšu uzbūves specifiku, nodrošinot kaķim mīkstu, atspērīgu piezemēšanos lēcienos. Priekšējo ekstremitāšu josla sastāv no lāpstiņas, plecu, spieķa un elkoņa kauliem, delnas un ķepas. Priekšējā ekstremitātē kaķim ir pieci pirksti.

Ekstremitāšu iegurņa josla sastāv no iegurņa, augšstilba kaula, apakšstilba, ceļa kauliņa, papēža kaula, pēdas un pirkstu falangām. Aizmugurējās ekstremitātēs kaķim ir tikai četri pirksti.

Kaķa **pirkstiem** ir ievilkami nagi. Staigājot kaķis liek kāju uz spilventiņiem. Pirkstus kopā ar spilventiņiem dēvē par «ķepiņu». Savus nagus kaķis regulāri asina, izmantojot mājās esošos (un viņa iecienītos) koka priekšmetus. Ir novērots, ka līdzīgas darbības kaķis veic arī uz paklājiem u. c. virsmām. Āra apstākļos dzīvnieks izmanto apkārtņē augošos kokus vai saimniecībā esošas koka konstrukcijas un atsevišķus priekšmetus.

Muskuļu sistēma. Ķermeņa, kakla, galvas un ekstremitāšu muskuļi veido vienotu muskuļu sistēmu, tā stiprināta pie skeleta. Kopā ar cīpslām muskuļi nodrošina dzīvnieka kustības spējas.

Gremošanas sistēma sākas ar mutes dobumu, tad seko rīkle, barības vads, kuņģis, zarnas. Šajā sistēmā ietilpst arī aknas, aizkuņģa dziedzeris un daži citi iekšējās sekrēcijas dziedzeri. Jāpiezīmē, ka mājas kaķu zarnu trakta garums trīskārt pārsniedz dzīvnieka rumpja daļas garumu. Gremošanas sistēmas funkcijas nodrošina barības uzņemšanu un tajā esošo vielu izmantošanu.

Elpošanas un asinsrites sistēmu veido sekojoši orgāni: sirds, artērijas, vēnas, kapilāri, plaušas un bronhi. Asinis nodrošina ar barības vielām visu organismu, veic nepieciešamo skābekļa sadali un izvada ogļskābo gāzi.

Asins sastāvā ietilpst asins serums, sarkanie un baltie asinsķermenīši, trombocīti, kas nosaka asins recēšanu. Ar asinsrites sistēmu ir saistīta arī liesa.

Nervu sistēma veic savas funkcijas ar maņu orgānu palīdzību. Šeit būtu jāmin redze, dzirde, oža, tauste (taustes matiņi un attiecīgas ādas šūnas), garša.

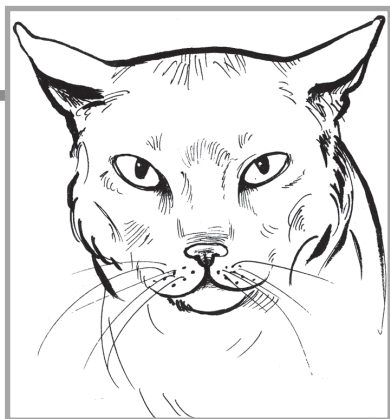
Nieru un urīnceļu sistēma ietver nieres, kas nodrošina vielmaiņas produktu un liekā ūdens izvadīšanu no organisma urīna veidā. Ir divi urīnvadi, urīnpūslis un urīnizvadkanāls. Pēdējais kaķenēm ieiet makstī, bet runčiem pāriet dzimumlocekļī.

Dzimumorgānu sistēma kalpo spējai vairoties un attīstīties. Kaķenei ir olnīcas, olvadi, dzemde un ārējie dzimumorgāni – maksts, vulva. Runcim ir sēklinieki, dzimumdziedzeri, sēklvadi, kas ieiet urīnizvadkanālā, diezgan īss, raupjš dzimumloceklis. Raksturīgi, ka sa-sprindzinātā stāvoklī dzimumlocekļa virsma kļūst raupja. Pārošanās brīdī ļoti bieži kaķenes maksts gļotāda tādējādi tiek sāpīgi kairināta.

Vairākumā gadījumu dzimumakta laikā kaķenes uz to reaģē ar raksturīgu ņaudēšanu. Raupja dzimumlocekļa virsma ir fizioloģiski nepieciešama, jo kaķenei notiek ovulācija, ko tieši provocē pārošanās.

Liela loma kaķa organismā ir iekšējās sekrēcijas dziedzeriem, jo tie nodrošina pareizu dzīvībai svarīgu funkciju norisi un pasargā organismu no slimībām.

Kaķa ķermenis ir klāts ar ādu, kurā ir nepieciešamie dziedzeri, kā arī ar apmatojumu, kas var atšķirties gan biezuma, gan krāsas ziņā. Kaķenēm uz krūšu un vēdera ādas atrodas piena dziedzeri – jaundzimušo kaķēnu barības avots. Piena dziedzeru skaits svārstās no četriem līdz astoņiem.

**KĀ SAPRAST
KAŪI**

Kaķis ir pārāk neatkarīgs, tāpēc cilvēks ļoti bieži ģimenes mīluļa lomā atvēl sunim. Šis faktors jāņem vērā, ja jāizšķiras, kādu dzīvnieku turēt. Kaķa raksturs ir jāizprot, tikai tā šo dzīvnieku var iemīlēt ar sirdi un dvēseli.

Cilvēka un kaķa attiecības ir visai savdabīgas: lai kā jūs censtos, kaķis nekad nekļūs par jūsu kalpu. Tas allaž saglabās savu patību un atgādinās jums, ka pats ir vislielākā personība. Nenoliedzami, kaķim nepieciešams kontakts ar cilvēku, kaķim patīk, ja to glauda, patīk pagulēt saimnieka klēpī, «sarunāties» ar to, taču izvēle allaž būs dzīvnieka pusē. Jebkāds kontakts pret kaķa gribu nebūs iespējams. Tiesa, kaķis izjūt stresu, ja tam nav bijis ilgstoša kontakta ar saimnieku. Jūsu varā ir dzīvnieku nomierināt, maigi to glaudot un sarunājoties. Ar nepazīstamiem cilvēkiem kaķa uzvedība var būt ļoti dažāda – no pilnīgas atzīšanas un glaudišanās gar kājām līdz bailēm un steidzīgas bēgšanas. Jādomā, ka ir mehānismi, kas ļauj dzīvniekam noteikt iespējamo attieksmi no nepazīstama vai mazpazīstama cilvēka puses. Turklāt attieksmes izrādīšanas vizuālās pazīmes katram kaķim ir ļoti individuālas.

Kā jebkurai saprātīgai būtnei, arī kaķim ir negatīvas iezīmes. Piemēram, šād un tad dzīvnieks var kļūt agresīvs, parasti gan iemesls meklējams pašos saimniekos, ja tie negādā par dzīvnieka labturību. Kaķis nav ļauns, tāpēc šo viņa agresivitāti drīzāk jāuztver kā aizsargreakciju, tomēr ar laiku šāda reakcija var kļūt arī par ieradumu.

Šādos gadījumos līdz nomierinošie preparāti un kastrācija. Iespējamas arī baiļu un nemiera izpausmes, arī šajos gadījumos der nomierinošie līdzekļi un glāsti.

Par ļoti labu kaķa īpašību uzskatāma pieķeršanās vietai, kur tas mīt. Varam pat apgalvot, ka kaķis ir konservatīvisma paraugs, dzīvnieks nemīl mainīt dzīvesvietu, un, ja saimnieks maina mājas, kaķis parasti atgriežas tur, kur mitis agrāk.

Kaķis, kā zināms, ir liels individuālists un nemīl pakļaušanos pavēlēm no malas, līdz ar to kaķim nav iespējams iemācīt neko, kas būtu pret viņa dabiskajām vēlmēm. Tieši tāpēc nemēģiniet nodarboties ar kaķa dresūru! Ja kaķim nav par to intereses, tad nekas prātīgs tur nesanāks.

Pret citiem kaķiem dzīvnieks izturas toleranti, tomēr līdz zināmai robežai, galvenokārt to nosaka iespējamais vai neiespējamais interešu apdraudējums. Mitekli un teritoriju ap to kaķis uztver kā sava valdījuma zonu, pastāv arī tendence izpētes ceļā šo nosacīto teritoriju paplašināt. Par iezīmētāju šim nolūkam kalpo aromātiska viela, ko izdala dziedzeri ānusa apvidū.

UZVEDĪBAS MOTĪVI

Pieņemsim, ka jūs ļoti mīlat savu kaķi. Jums patīk to glāstīt, patīk jaukā murrāšana, patīk, ka dzīvnieks priecīgi skrien jums pretī, sagaidot mājās. Taču jums tostarp arī kaut kas nepatīk. Nepatīk, ka dzīvnieks trin nagus uz paklāja vai pret dīvāna malu, pēkšņi vemj uz grīdas vai arī modina jūs pēc četriem no rīta.

Ir velti censties kaķi rāt par to, ko viņš dara – kaķim nagu trīšana ir vitāli nepieciešama, dabas nolikta, to nevar aizliegt ar likumu, tāpat kā ar likumu nevar aizliegt putnam lidot.

Kaķim kā jebkuram dzīvniekam ir dabas noliktās vajadzības, tās ir nepārveidojamas, cilvēks var vienīgi palīdzēt tās realizēt tādā veidā, kas vismazāk skartu paša cilvēka intereses.

Kaķis ir plēsīgais dzīvnieks, tas jāielāgo bez liekiem jautājumiem. Viņa stihija ir medīt, un tas sagādā viņam vislielāko baudu. Protams, arī šeit ir izņēmumi, dažiem dzīvniekiem šis instinkts ir vāji izteikts. Tomēr tie ir ļoti reti gadījumi. Cilvēkam ir jāsaprot, ka kaķis nav sodāms par to, ka medī, turklāt tas būtu pat absurdi, ja kāds mēģinātu tā darīt.

Attieksmē pret barību izpaužas dažādi dzīvnieku raksturi. Viens kaķis būs priecīgs par to, ko apēdis, kāds cits «revidē» visas iespējamās vietas, kur, viņaprāt, var gadīties kas garšīgs. Vēl kādam citam kaķim «iet barībā» ir kaut kas līdzīgs rituālam. Katru reizi, kad saimnieks atver virtuves durvis, dzīvnieks aši metas no istabas attālkā stūra pie ledusskapja, sēž, skatās skumjām acīm uz augšu un gaida, varbūt būs kāds gards kumosīņš. Pie tam kaķis necieš badu, jo turpat pie ledusskapja trauciņos ir nolikta gan sausā barība, gan konservu gaļa gabaliņos, gan cāļa aknas, arī kāda reņģe. Taču interese ir tieši par ledusskapja saturu, sak, varbūt tur ir kas tāds, ko tu man vēl neesi devis. Tā kā nekas jauns no barības klāsta piedāvāts netiek, kaķis mierīgi dodas atpakaļ uz istabu snaust vai prasās laukā. Gluži tas pats notiek, ja saimnieks no dārza grasās doties mājā – kaķis nāk līdzī, kaut gan verandā viņam ir nolikta barība. Ja nu konstatē, ka atkal nekādas «delikateses» no aukstumskapja ārā netiek

vilktaš, mierīgā garā atkal dodas laukā. Šāda uzvedība liek domāt, ka kaķis ar mūsu tiešu gādību ir kļuvis par sava veida gardēdi. Tam vairs nav nepieciešams apēst pēc iespējas vairāk, nezinot, vai rīt tiks pie tik «bagāta galda», dzīvnieks ir pieradis, ka viņam pārtikas ziņā nekā netrūkst, tomēr varbūt ir vēl kaut kas, tikai viņam līdz šim nav dots. Pavisam citādi uzvedas kaķis, kas ir pieklīdis vai ieklīdis svešā mājā – teritorijā un, jādodomā, nav pietiekami labi barots. Tādā gadījumā svešais apēd visu, ko vien var apēst, turklāt tas notiek ar tādu kāri, ka vienkāršā valodā to apzīmētu ar vārdu «rij». Gadiem novērotā kaķu uzvedībā var konstatēt saikni starp dzīvnieka iepriekšējo pieredzi (pieņemot pieklīdušu kaķi) un situāciju, kādā tas var eksistēt šobrīd. Lielāku agresivitāti pret svešiem kaķiem izrāda tieši pieņemtais kaķis, kaut arī ir bijis pēc pieņemšanas kastrēts. Var secināt, ka šis pieņemtais kaķis joprojām jūtas šajā jaunajā vietā apdraudēts, viņš cīnās ar iespējamo (viņaprāt) savas vietas aizņēmēju. Turpretī runcītis, kas paņemts kā mazs kaķēns, nezinot citas mājas, ir vienaldzīgs pret kādu citu svešu runču nākšanu no kaimiņiem, jo viņam nav pieredzes jeb, kā mēs, cilvēki, sacītu, traumas, un viņam nešķiet, ka svešais var būt drauds un ieņemt viņa vietu.

Spriežot par dzīvnieka uzvedību, varam iedalīt kaķus melanholiķos, holēriķos, sangviniķos un flegmatīķos. Pie melanholiķiem pieder dzīvnieki ar nestabilu psihi, jūtīgi un emocionāli, kas ļoti pieķeras saimniekam, ir greizsirdīgi, dažkārt tie var just aizvainojumu, un ir arī visai bailīgi. Greizsirdība un milzīgā pieķeršanās saimniekam ir iemesls, kāpēc šādi kaķi nevar sadzīvot ar citiem sugas brāļiem. Ar šiem dzīvniekiem jābūt īpaši iejūtīgam, mierīgam, nedrīkst pacelt balsi. Vismaz viens kaķēns

šādai kaķenei ir jāatstāj pietiekami ilgi. Runči savukārt ir tik ļoti pieķērušies saimniekiem, ka var būt slikti vaislinieki, jo ļoti bieži ir diezgan inerti pret iespēju pāroties. Holerīkiem turpretī raksturīga paaugstināta aktivitāte, tie ir temperamentīgi, mīl sabiedrību, tomēr, ja nav pareizi audzināti, var kļūt pārlietu agresīvi. Ja šāds dzīvnieks kaut kur jāved, saimniekam būs ko nopulēties. Sangviniķiem raksturīgs nosvērts temperaments. Šie dzīvnieki ir pamatā mierīgi, jautri, ļoti labi kontaktējas ar ģimenes locekļiem un citiem kaķiem. Šī temperamenta kaķi ir ideāli turēšanai mājas apstākļos. Ja šāds kaķis nokļūst jaunos apstākļos, tas nemēģina noslēpties, bet gan pietiekami droši apseko jauno teritoriju. Šī tipa kaķēni parasti ir labas, spēcīgas miesasbūves, tomēr nav paši lielākie metienā, to kustības ir drošas, viņi nav bailīgi, labi kontaktējas ar cilvēku, mierīgi ēd tā klātbūtnē. Gandrīz neņaud, taču labprāt spēlējas un murrā. Flegmatīkiem savukārt raksturīgā iezīme ir nedaudz aizturēta reakcija. Tie ir ļoti mierīgi, pacietīgi, iecietīgi pret bērnu patvaļu. Īpaši patīk mazkustīgs dzīvesveids. Šādi kaķi ir kā radīti dzīvošanai lielpilsētas dzīvokļos, jo var stundām zvilnēt vienā vietā, gaidot saimnieka pārnākšanu. Te nu būtu svarīgi vērot, vai šāds dzīvnieks nesāk pārlietu aptaukoties. Lietas labā kopā ar bērniem vajadzētu šādam kaķim organizēt rotaļas. Runči, lai arī flegmatiski, ir labi vaislinieki. Taču būtu jāievēro, ka šajā jautājumā ļoti liela loma ir kompleksijai. Ja runcis – flegmatīķis būs pārāk tukls un pieradis vadīt dzīvi gulšņājot, no pārošanas var arī nekas nesanākt, jo šādam dzīvniekam zūd interese par pretējo dzimumu. Protams, šī rekomendācija būs aktuāla vienīgi gadījumā, ja saimniekam ir speciāla interese attiecībā uz noteiktas šķirnes pēcnācējiem.

KAĶIS UN SAIMNIEKS

Uzreiz būtu jāpasaka, ka attiecības starp kaķi un cilvēku ir visai savdabīgas. Kaķis lieliski saprot, ka saimnieks rūpējas, lai būtu barība un visi nepieciešamie apstākļi, taču tas neko vairāk arī nenozīmē. Dzīvnieks nekādā ziņā nepateiksies ar verdzisku paklausību un neļaus sevi ietekmēt tādā pakāpē, lai ciestu paša personība.

Kaķim ļoti nepieciešams kontakts ar cilvēku, dzīvnieks tiecas pēc tā. Viņam tīk, ka to ņem klēpī, «sarunājas» ar to, tomēr arī šie procesi var notikt vienīgi tad, ja pašam kaķim ir šāda nepieciešamība, ar varu šeit nekas nav panākams. Lai arī kaķim piemīt neatkarīgs raksturs, tomēr nebūtu pareizi domāt, ka tas ir stūrgalvīgs. Dzīvnieks ļoti labi saprot, ko drīkst atļauties un ko nedrīkst. Vajag vienīgi jau no mazotnes viņam to ieaudzināt (piemēram, nedzīvoties pa virtuves galdu vai, kas vēl trakāk, kāpt uz viesībām klāta galda, jo kaķi ļoti interesē, kas tad garšīgs tur ir...). Kaķis ir augsti organizēts dzīvnieks, taču arī ne vairāk par to, tāpēc gluži nepareizi būtu asociēt kaķi ar ko līdzīgu cilvēkam (antropomorfisms). Nu nekādi nesanāk, ka kaķis būtu prāta ziņā līdzvērtīgs! Jā, šis dzīvnieks ir pietiekami saprātīgs, to mēs varam novērot, bet tas pārsvarā arī ir viss, tāpēc nebūtu prātīgi gaidīt audzināšanā tādu «progresu», lai kaķis justu un darītu tā, kā mums no mūsu saprāta viedokļa šķiet pareizi. Tas nekad nenotiks. Kaķis pretstatā sunim nav bara dzīvnieks, tāpēc pārsvarā mīl dzīvot savrup. Arī tas lielā mērā nosaka iespējas iedvest šim dzīvniekam mūsu skatījumā nepieciešamās uzvedības normas. Kaķim, ja tā var sacīt, ir cita motivācija, tāpēc tas nebūs iespējams, un var būt vienīgi runa par attiecību modeli, ko nosacīti varētu nodēvēt par «kaķis-saimnieks»,

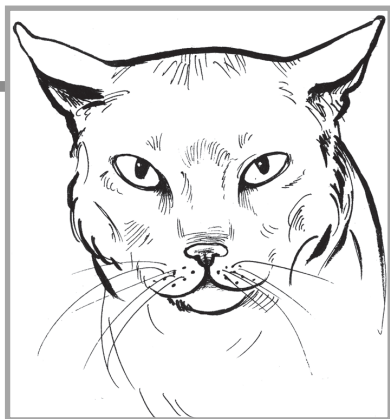

šajā gadījumā ar defisi saprotot to robežu, aiz kuras mūsu «tuvināšanās» vairs nav iespējama.

KAĶIS UN BĒRNI

Kaķa līdzaspastāvēšana ar bērniem ir ne vien iespējama, bet pat ļoti vēlama. Vispirms jau audzināšanas nolūkā. Bērns, kuram jau no mazotnes būs jārūpējas par viņa mājdzīvnieciņu, brieduma gados būs līdzcietīgs un labestīgs. Tās ir īpašības, kuru kopšanā ir visnotaļ nepieciešama pacietība, bet tieši dzīvnieku «sabiedrība» veicina šādu īpašību veidošanos. Bērni mācās saprast dzīvnieka vajadzības, saprot, ka kaķis ir jāpabaro un jāsamīļo. Un vēl kāda detaļa – ja jūsu mājā dzīvo nesterilizēta kaķene, jums diezin vai būs jāizdomā pasacīņa par bērna atrašanu kāpostos. Neērta tēma atkritis pati no sevis, jo jūsu atvase tieši no dzīvnieku pasaulē novērotā gūs priekšstatu par vairošanās procesu.

Tomēr jāsaprot, ka toni ģimenē nosaka vecāki. Nedrīkst akli izdabāt bērna iegribām. Ja pieaugušie ģimenes locekļi nevēlas turēt kaķi un rūpēties par to, būtu aplam paņemt kaķi, lai visas iespējamās rūpes uzveltu tikai un vienīgi bērnam. Jebkurā gadījumā bērns primāri uzskatīs šo dzīvnieciņu vienkārši par rotaļlietu, bērns vēl nav izzinājis pasauli tādā mērā, lai izprastu daudzas cēloņsakarības. Kaķis var palikt neēdis, tas var tikt nesamērīgi un nesaprātīgi nūrcīts, raustīts aiz astes. Bērnam nav šīs pieredzes, kas, piemēram, ir mūsu izpratnē ļoti auksts laiks, un nabaga kaķītis var vienkārši palikt salt aiz durvīm. Nekad nemēģiniet pasniegt kaķēnu kā

**KAKU
VALODA**

Varam novērot, ka kaķim ļoti raksturīgas individuālas pašizpaušmes. Pilnā mērā tas attiecināms arī uz skaņu paleti, kādu šie dzīvnieki izmanto atkarībā no situācijas, kādā atrodas. Protams, dot pilnīgu kaķu valodas raksturojumu vienalga būs pagrūti, jo ir gluži neiespējami aprakstīt visas iespējamās skaņu nianšes, jebkurā gadījumā apraksts vai stāstījums būs aptuvens un atainos labākajā gadījumā to, kā mēs spējam raksturot šo kaķu dzīves pusi. Taču diezgan vai mūsu priekšstati šajā jomā spēs pretendēt uz precīzu un pilnīgu atspoguļojumu.

Kaķu valodas izpētē ir veikti diezgan apjomīgi darbi. Proti, ir ieraksti vairāku tūkstošu stundu garumā, kas dod vielu kaķu valodas tālākai analīzei un interpretācijai. Cilvēku un kaķu skaņas veidošanas aparāts ir apmēram līdzīgs, tomēr ne pilnībā. Kaķis neizmanto mēles galu, lai skaņām piešķirtu atšķirīgu formu. Tā vietā kaķis veido trīspadsmit skaidri izteiktus patskaņus, izmantojot muskulatūru rīklē, kaklā, uz lūpām un degunā. Kaķis veido arī septiņus astoņus līdzskaņus, izmantojot rīkles atvēršanas un aizvēršanas kustības, pie kam var mainīties arī rīkles forma, tādējādi panākot mainīgu rezonansi.

Pētījumos identificētas trīs skaņu pamatgrupas. Murāšana ar aizvērtu muti, sauciens, kura laikā rīkle atveras, bet vēlāk skaņas veidošanas laikā lēni aizveras, un kliedziens, kura laikā rīkle atrodas saspringtā stāvoklī un ir visu laiku atvērta.

Cilvēkam skaņas jāveido zināmā secībā, pretējā gadījumā tas nespēs izteikties nepieciešamajā valodā. Kaķiem ir lielāka brīvība, jo viņi kombinē patskaņus un līdzskaņus, kā pašiem tīk. Līdz ar to nianšu ziņā skaņu diapazons var būt krietni plašāks nekā cilvēka valodā. «Sociālajam faktoram» kaķu valodā nav nozīmes, dzīvnieks var dzīvot lepnos apstākļos vai rakņāties atkritumos, viņa radītās skaņas tas nemaina, un šajā valodā viņi lieliski saprot cits citu.

Varam nedaudz pievērsties katrai skaņu grupai. Sāksim ar labi zināmo ņurdēšanu. Parasti saimnieki uzskata, ka murrāšana (vai ņurdēšana) ir noteikts apmierinātības signāls. Lielākoties tas tā arī ir, tomēr ne vienmēr. Tā būtu pārāk vispārināta interpretācija, jo neievēro skaņas nokrāsu īpatnības. Ja jums pietiks pacietības klausīties, tad konstatēsiet, ka murrāšana sastāv no vairākām skaņām, pie kam to intensitāte ir visai svārstīga. Šķiet, ka izmaiņas ir nenozīmīgas, taču tā ir mūsu uztvere, patiesībā kaķis šajā laikā spēj paust visai plašu jūtu gammu.

Jo rupjāka šķiet murrāšana, jo spēcīgāk dzirdamas skaņas katrā taktī. Tas nozīmē, ka dzīvnieka labsajūta sasniegusi augstāko pakāpi. Ja kaķis laižas miegā, murrāšana kļūst maigāka, ar laiku taktis atšķirt kļūst arvien grūtāk. Ja murrāšana noris nosacīti augstos toņos, tad tas kalpo par signālu, ka dzīvnieka uzmanība saasinās un viņš vēlas kaut ko iegūt. Šajā laikā pietiekami augstā frekvencē dzirdama skaņa «r», rodas sajūta, ka šī skaņa nāk no dzīvnieka krūškurvja. Šāds skaņu veidojums nozīmē, ka kaķis paredz sev kaut ko īpaši labvēlīgu, piemēram, jūs paņemsiet dzīvnieku klēpī vai arī iedosiet viņa iemīlotāko barību.

Tomēr murrāšana ne vienmēr liecina par augstu labpatiku. Tas pats var notikt, ja kaķītis izjūt sāpes vai ir nopietni saslimis. Pagaidām tā ir liela mīkla, kāpēc pilnīgi izslēdzošos gadījumos kaķis izmanto vienādas skaņas, tāpēc centieties būt vērīgs saimnieks, jo varbūt rotaļu vietā nepieciešama veterinārārsta palīdzība.

Ja dzīvnieks veido skaņas «m» un «r» (summārā skaņa «mr-mr-mr»), tad to var uzskatīt par savdabīgu vārdu «sveiks!». Kaķis šajā gadījumā skrien jums pretī un velta šī virknējuma sēriju.

Ja murrāšana sākas ar deguna skaņu «h», pie kam kaķis izdara rīšanas kustību un rikle ir nesespringta, galā izveidojas virknējums «hm-hm-hm». Uzskata, ka šī skaņa nozīmē klātsaukšanu, kaut ko līdzīgu komandai «nāc šurp», var būt arī tā, ka niansēs šeit darīšana ar kautrīgu lūgumu iesākumā līdz pilnīgai uzstājībai vēlāk.

Tas ir tikai neliels ieskats kaķu valodas «vārdnīcā», nianšu ir daudz, tās ir pietiekami daudzpusīgas. Zināms, ka, piemēram, Japānā pārdošanā nonācis pasaulē pirmais datorizētais kaķu valodas tulks. Pēdējais modelis novietojams pat plauktā, tam ir mikrofons un šķidro kristālu ekrāns. Šī ierīce spēj atšķirt un analizēt četrpadsmit mājas kaķu ņaudēšanu un murrāšanu. Aparāta atmiņā ir 200 frāžu japāņu valodā, kuras pēc analīzes parādās uz ekrāna. Ražotāji apgalvo, ka šāda ierīce var pietiekami labi konstatēt, kad kaķis ir apmierināts, dusmīgs vai arī izjūt pilnīgu vienaldzību. Saimniekiem der zināt, ka ar kaķi vienmēr iespējams nodrošināt kontaktu skaņas simbolu līmenī, jo tiek uzskatīts, ka kaķis iegaumē un saprot vairāk nekā 500 cilvēka izrunātos vārdus.

Protams, kaķu valodas atšifrēšana zināmā mērā ir mūsu izcilās fantāzijas auglis, jo bez konkrētiem apstākļiem, vietas

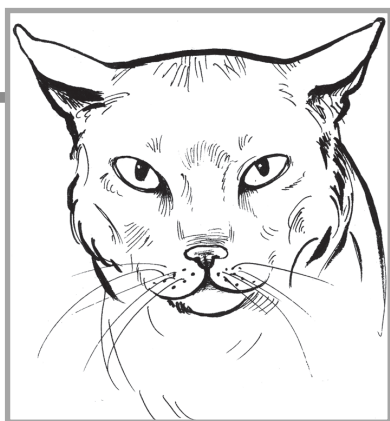
un laika tā tik un tā nebūtu saprotama. Piemēram, ja kaķis sēž pie ledusskapja, žēlīgi lūkojas uz tā aizvērtajām durtiņām, bet, jūs ieraugot, vēl žēlīgāk ieņaudas, tad tas nepārprotami nozīmē, ka viņš gaida kādu gardāku kumosu. Ja kaķis staigā pa istabu, pieiet pie gultas, kurā jūs esiet atļaidies, un ieņaudas, pēc tam, redzot, ka jūs sākat celties, iet uz durvju pusi, tas noteikti nozīmē, ka dzīvnieks vēlas iet laukā. Skaidrs, ka šajā gadījumā nozīmīgs ir viss mūsu novērojumu kopums attiecībā uz dzīvnieka uzvedību, kas vēl pastiprinās ar skaņu. Novērojumi liecina, ka kaķi nav nemaz tik «daiļrunīgi». Dzīvnieks, kas vēlas tikt laukā, spēj nosēdēt pie durvīm ilgāku laiku, pirms jūs to pamanāt, pie tam tas notiks klusējot. Dažādi lūgumi skaņas veidā tiks izteikti gadījumā, ja tiek mainīta «lietu kārtība», piemēram, stāvēs trauki, kuros allaž ir kas ēdams. Tad pēkšņi barības krājumi tajos netiks papildināti. Ja jums ir vairāki kaķi, tad kāds no viņiem savu lūgumu var izteikt arī ar žēlu ņaudēšanu. Tomēr tas nebūt nav obligāti. Cits kaķis drīzāk nosēdīsies pie durvīm, jo ļoti labi ielāgojis maršrutu uz virtuvi pie ledusskapja, jo tieši no turienes, viņaprāt, nāk visi gardumi. Nekādu skaņas signālu nedz noskaņojuma paušanai, nedz kādam lūgumam tā arī nesagaidīsiet. Atšifrēšana lielā mērā sakņojas mūsu pieredzē, tāpēc nevar novilkt robežsvītru, kad, piemēram, no mūsu viedokļa tā pati murrāšana ir svētlaimes, bet kad, teiksim, lišķības akts. Piemēram, kaķis, kurš neizmanto istabā esošo tualetes kastīti, četros no rīta rāpjas gultā jums uz krūtīm, bužinās gar jūsu vaigiem, murrā un mēģina jūs modināt ar mīkstajām ķepiņām un ievilktiem nagiem, un, kad esiet pamodies, žigli lec uz grīdas un skrien uz durvju pusi. Skaidrs, ka viņa īstenais nolūks ir tikt laukā. Tālāk jau jūs pats varat piefantazēt,

PADOMI MĪĻU UN NERĀTNU KAĶU SAIMNIEKIEM

vai tā murrāšana bija bezgalīgas mīlestības apliecinājums, atvainošanās caur mīlestību par traucēšanu, bet varbūt mikslis no viena un otra, tāda kā savdabīga lišķība, lai tikai jūs piepildītu dzīvnieka cerību tikt šajā agrajā rīta stundā laukā no mājas. Tā sakot, jūsu izvēle brīva...

ĶERMEŅA KUSTĪBAS UN MĪMIKA

Kustības, ar kurām kaķis demonstrē savas jūtas, noskaņojumu un nolūkus, ir iedzimtas. Jau pēc piedzimšanas kaķēni spēj instinktīvi veidot nepieciešamās reakcijas, spēļu laikā varam novērot, ka augošo mazuļu ķermeņa valoda ne ar ko neatšķiras no pieaugušu īpatņu žestiem un uzvedības. Kaķim ir ļoti kustīgi purna muskuļi un ārkārtīgi izteiksmīgas acis, bet tas ļauj mums nojaust pārmaiņas noskaņojumā. Ja acis ir piemiegtas, tad varam pieļaut, ka tās pauž mieru un miegainību. Dažos gadījumos acis ir piemiegtas, bet viena acs mirkšķina. Zinātāji saka, ka tas liecina par draudzīgumu un labu garastāvokli. Turpretī, ja kaķa acis ir plaši atvērtas, tas var nozīmēt bailes. Ja zīlītes ir paplašinātas, varam runāt par uzmanību, agresivitāti vai arī uzmanību un īpašu interesi par kaut ko. Arī ausu stāvoklim ir nozīme, ja vēlamies labāk izprast šo dzīv-

nieku. Vertikāli saceltas ausis pauž ziņkārību, ja tās virzītas uz aizmuguri, bet acis piemiegtas, tad tas liecina par nepacietību, lūgumu. Gatavojoties uzbrukumam, kaķis ausis pieglauž galvai. Muguras izliekšana liecina par vēlmi iedvest pretiniekam bailes un ziņot par gatavību aizsardzībai. Īpašu ievēribu

pelna astes stāvoklis. Ja tā izvietojas pilnīgi vertikāli, tad kaķis šādā veidā pauž savdabīgu sveicienu un apmierinātību. Par labu noskaņojumu liecina vertikāla aste, kuras galiņš nedaudz nolaists, nav sasprindzis. Ja aste pacelta, bet kaķis uzgriezis cilvēkam muguru, tad šis žests jāsaprot kā uzticības

apliecinājums. Izstiepta un nekustīga aste savukārt nozīmē gatavošanos uzbrukumam. Paša astes gala kustīgums apliecina interesi par kaut ko. Sitieni pret zemi var beigties ar agresiju vai raksturo medību azartu.

Kaķis diezgan precīzi nosaka «bēgšanas distanci». Tas ir attālums līdz pretiniekam, kas ir pietiekami drošs, lai aizbēgtu, ja tas būs nepieciešams. Ja kaķi vienkārši vēlas mēroties spēkiem, tie parasti nesaliec muguru un arī apmatojums nesaceļas. Šajos gadījumos netiek ievērota nekāda distance, dzīvnieki var pat stāvēt purns purnā, tie raugās viens otra acīs, ņurd un specifiski gaudo. Šādā pozā kaķi var nostāvēt nekustīgi pat ilgu laiku, laikam jau tāpēc, lai salauztu pretinieka gribu cīnīties. Astes galiņš tādos brīžos sitas no vienas puses uz otru, un tas liecina, ka cīniņš var sākties jebkurā mirklī. Tālāk seko pirmais cirtiens ar ķepu pa degunu. Uzbrucēja mērķis ir iekost pretiniekam pakausī, ja tas izdodas, tad zaudētājs noveļas uz sāna. Ja kaķis tomēr cenšas izbēgt no vajadzības cīnīties, tas piespiežas pie zemes, noguļas uz sāna vai muguras, vēršot pret sāncensi visas četras ķepas ar